

Vademecum

Nauczyciela

Wdrażanie podstawy programowej w szkole ponadpodstawowej

Scenariusze zajęć dla doradców metodycznych

Historia

Moduł 1, 2, 3, 4

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

 ORE
OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI

HISTORIA

SCENARIUSZ WYKŁADU

MODUŁ 1

Autor: Włodzimierz K. Kowalczyk

Temat: Założenia „nowej” podstawy programowej historii dla liceów i techników – zakres podstawowy i rozszerzony

Czas: 2 godz. dydaktyczne

Cele zajęć:

Uczestnik po zajęciach powinien wykazać się:

Znajomością

- założeń „nowej” podstawy programowej historii w zakresie podstawowym i rozszerzonym
- struktury zapisów „nowej” podstawy programowej
- ogólnych założeń egzaminu maturalnego

Rozumieniem

- zapisów wymagań ogólnych i szczegółowych podstawy programowej w zakresie podstawowym i rozszerzonym
- przełożenia wymagań ogólnych i szczegółowych podstawy programowej na zadania egzaminacyjne

Umiejętnością

- stosowania założeń podstawy programowej w praktyce
- określania celów, struktury i głównych zasad przeprowadzanie egzaminu maturalnego

Metody pracy:

- elementy wykładu
- dyskusja
- wymiana doświadczeń

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa

Przebieg zajęć:

1. Czynności organizacyjne, przedstawienie tematu (**slajd 2**) oraz celów szkolenia (**slajd 3**) – 2 min.
2. Zajęcia należy rozpocząć od przedstawienia rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceów ogólnokształcących i techników (**slajd 4**). Trzeba podkreślić tę informację, ponieważ w internecie można odnaleźć różne wersje rozporządzenia, odbiegające znacznie od ostatecznej. Następnie należy omówić miejsce podstawy programowej w systemie edukacji, połączone z harmonogramem wdrażania reformy (**slajd 5**). Na slajdzie użyto dwóch kolorów: kolor zielony dotyczy podstawy programowej dla szkoły podstawowej oraz egzaminu ósmoklasisty, kolor niebieski – podstawy programowej dla szkoły ponadpodstawowej oraz egzaminu maturalnego. Treść slajdu informuje, że w roku 2018 została podpisana podstawa programowa dla liceów i techników, w roku 2020 planowane jest opublikowanie informatorów maturalnych, a w roku szkolnym 2022/2023 odbędzie egzamin w nowej formule – 5 min.
3. Następnie należy zaprezentować najważniejsze założenia podstawy programowej historii (zakres podstawowy i rozszerzony); (**slajd 6**) – 5 minut, a potem przejść do szczegółowego omówienia każdego z nich:
 - a) **powrót do systematycznego i pełnego kursu historii w zakresie podstawowym, realizowanego w całości w obrębie jednego typu szkoły (slajd 7)** – 10 min
(trzeba zwrócić uwagę, że zastosowane w poprzedniej podstawie programowej rozwiązanie – polegające na rozdzieleniu treści nauczania na dwa typy szkół – nie przyniosło oczekiwanych efektów. Nastąpił sztuczny podział treści na realizowane w gimnazjach (do 1918 roku) oraz przewidziane do realizacji w pierwszej klasie szkoły ponadgimnazjalnej. Zamiast zakładanego wzmocnienia historii najnowszej, w praktyce nastąpiło jej osłabienie. W żadnym typie szkoły uczniowie nie zrealizowali podstawowego kursu historii w pełni. Uczniowie nie zdawali egzaminu powszechnego z tej części dziejów, a na dodatek – poznawali je tylko raz w ciągu całego cyklu kształcenia. Obecna podstawa programowa naprawia te błędy:
 - obejmuje treści dotyczące wszystkich epok (od antyku po dzieje najnowsze);
 - kładzie nacisk na historię Polski, nie pomijając najważniejszych zagadnień z historii powszechnej;
 - utrzymuje równowagę między historią polityczną a historią społeczno-gospodarczą i historią kultury;
 - zwiększa obecność historii najnowszej w całym cyklu kształcenia;
 - stanowi powtórny, pogłębiony względem szkoły podstawowej, pełny kurs historii);

b) **powrót do rozwiązania, według którego cała populacja uczniów będzie poznawać ten sam „kanon” tematyki historycznej (slajd 8) – 8 min**

(„kanon” należy tutaj rozumieć jako określony dla wszystkich zakres tematyki, jaką ma uwzględniać edukacja historyczna w liceach i technikach dla zakresu podstawowego, który może być sprawdzany podczas egzaminu maturalnego (należy podkreślić, że egzamin maturalny sprawdza wymagania nie tylko z zakresu rozszerzonego, ale także z podstawowego, a nawet ze szkoły podstawowej). Poprzednia podstawa programowa taki „kanon” przewidywała w przypadku szkół ponadgimnazjalnych tylko w odniesieniu do XX wieku (tj. treści realizowanych w pierwszej klasie), później edukacja historyczna (z wyjątkiem oddziałów klasowych realizujących poziom rozszerzony) polegała na realizacji w ramach przedmiotu: historia i społeczeństwo wybranych modułów, z których tylko jeden? był obowiązkowy. Powodowało to negatywny skutek w postaci nieporównywalnego wykształcenia historycznego poszczególnych grup uczniów. Obecna podstawa programowa umożliwia:

- odwoływanie się do zapisów podstawy programowej na egzaminie maturalnym z historii (przedmiot: historia i społeczeństwo nie dawał takich możliwości);
- porównywalność wymagań stawianych uczniom;
- budowanie tożsamości wokół historii własnego społeczeństwa, narodu i państwa;
- rzeczywiste wzmocnienie historii najnowszej w szkolnej edukacji historycznej i eliminację zjawiska nieznajomości najnowszej historii);

c) **równomierne rozłożenie treści nauczania na cały cykl kształcenia (slajd 9) – 9 min:**

- 2 godziny historii w każdej klasie liceum, po 2 godziny w klasach I–III i po 1 godzinie w klasach IV–V technikum. Takie rozwiązanie przynosi wiele korzyści: uczniowie mają szansę na realne rozłożenie treści w czasie, który jest potrzebny na ich opanowanie;
- treści te są realizowane po szkole podstawowej po raz drugi w całej populacji uczniów (w pogłębionej i bardziej sprofilowanej formie);
- nauczanie historii będzie skorelowane z lekcjami języka polskiego, gdzie jest utrzymany także chronologiczny układ treści – od antyku po współczesność;

d) **powrót do uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności (slajd 10) – 8 min:**

- z różnych badań i analiz wynika (np. sprawozdań z egzaminu maturalnego z historii, opracowywanych przez CKE), że uczniowie i absolwenci szkół mają ogromne braki w wiedzy historycznej, szczególnie z dziejów najnowszych;
 - bez uporządkowanej wiedzy niemożliwe jest analizowanie i interpretowanie źródeł historycznych;
 - bez uporządkowanej wiedzy niemożliwe jest tworzenie narracji historycznej;
- e) **utrzymanie zapisów wymagań ogólnych w dotychczasowym podziale na chronologię historyczną, analizę i interpretację historyczną i tworzenie narracji historycznej (slajdy 11–13) – 8 min**
- (należy wyjaśnić uczestnikom szkolenia, że w obszarze wymagań ogólnych zostały wprowadzone jedynie drobne uzupełnienia, które na slajdzie są zaznaczone podkreśleniem);
- f) **koherentny układ treści z zakresu podstawowego i rozszerzonego** zapewnia:
- przejrzysty chronologiczno-problemowy układ treści dla obu zakresów;
 - w zakresie rozszerzonym uwzględnienie wszystkich treści z zakresu podstawowego, a ponadto wprowadzenie treści nowych w ramach tego samego wątku tematycznego;
 - możliwość symultanicznego realizowania treści dla zakresu podstawowego i rozszerzonego;
 - równomierne rozłożenie treści z zakresu rozszerzonego na cały okres nauki w szkole ponadpodstawowej;
 - korelację z zagadnieniami historyczno-literackimi wprowadzanymi na lekcjach języka polskiego (**slajd 14–15**) – 8 min.
4. Następnie należy zwrócić uwagę uczestników na konkretne zapisy dotyczące warunków i sposobu realizacji podstawy programowej, ułatwiające nauczycielom – na przykładzie Polski w latach 1957–1981 – interpretację zapisów (wymagań szczegółowych), poziom uszczegółowienia czy dobór postaci (**slajd 16–18**) – 10 min.
5. Na zakończenie prezentacji (**slajd 19**) trzeba podsumować najważniejsze zmiany (w tym plusy) „nowej” podstawy programowej – 5 min.
6. Należy zapytać uczestników, czy założenia podstawy programowej są zrozumiałe. Czas na pytania i wyjaśnienia wątpliwości uczestników w formie dyskusji – 10 min.
7. Podsumowanie szkolenia – 2 min.

HISTORIA

SCENARIUSZ WARSZTATÓW MODUŁ 2

Autor: Włodzimierz K. Kowalczyk

Temat: Dzieje polityczne a historia społeczno-gospodarcza i historia kultury w zapisach podstawy programowej

Czas: 2 godz. dydaktyczne

Cele zajęć:

Uczestnik po zajęciach powinien wykazać się:

Znajomością

- założeń „nowej” podstawy programowej historii w zakresie podstawowym i rozszerzonym
- struktury zapisów wymagań nowej podstawy programowej

Rozumieniem

- zapisów wymagań ogólnych i szczegółowych podstawy programowej w zakresie podstawowym i rozszerzonym
- zasad konstruowania scenariusza lekcji
- przełożenia wymagań ogólnych i szczegółowych podstawy programowej na przebieg konkretnej lekcji

Umiejętnością

- stosowania założeń podstawy programowej w praktyce
- konstruowania wieloaspektowej narracji historycznej

Metody pracy:

- elementy wykładu
- warsztaty
- wymiana doświadczeń

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa

Materiały dydaktyczne:

- prezentacja multimedialna
- karta pracy
- podstawa programowa historii dla liceów i techników (zakres podstawowy i rozszerzony)

Przebieg zajęć:

1. Czynności organizacyjne, przedstawienie tematu (**slajd 2**) oraz celu szkolenia (**slajd 3**) – 3 min.
2. Zajęcia rozpoczynamy od informacji, że obraz przeszłości winien składać się z trzech równoważnych komponentów: historii politycznej, społeczno-gospodarczej i dziejów kultury (**slajd 4**) – 5 min.
3. Należy podkreślić, że w zapisach podstawy programowej zachowano należną równowagę między wymaganiami z zakresu historii politycznej i wymaganiami odnoszącymi się do historii społeczno-gospodarczej i historii kultury. Krytycy „nowej” podstawy zarzucają jej zbytne nasycenie problematyką polityczną i braki w innych obszarach historii. Takie opinie wynikają najczęściej z powierzchownej analizy zapisów podstawy programowej (**slajd 5**) – 5 min.
4. Pokazać należy różne formy zapisu i interpretacji wymagań szczegółowych odnoszących się do poszczególnych obszarów historii:
 - a) autonomiczne moduły poświęcone historii politycznej, dziejom społeczno-gospodarczym i historii kultury (trzeba podkreślić, że nie jest to jedyny rodzaj zapisu); (**slajdy 6–9**) – 5 min;
 - b) integracja treści z różnych obszarów historii w ramach jednego modułu (**slajd 10**) – 5 min;
 - c) integracja treści z różnych obszarów historii w ramach jednego wymagania szczegółowego, np. (**slajd 11**) – 5 min;
 - d) tzw. ukryta obecność problematyki z różnych obszarów historii w zapisach pojedynczych wymagań szczegółowych, np. (**slajd 12**) – 5 min.
5. Ćwiczenia warsztatowe. Należy podzielić uczestników na cztery grupy i przydzielić im karty pracy. Zadaniem uczestników będzie stworzenie scenariusza lekcji na podstawie konkretnego wymagania z podstawy programowej. Scenariusz ma być taką propozycją lekcji, w której zostaną uwzględnione treści z różnych obszarów historii (**slajd 13**) – 25 min.
6. Prezentacja efektów na forum grupy (**slajd 14**) – 30 min.

7. Podsumowanie. Należy podkreślić, że nie można odizolować dziejów politycznych od innych obszarów historii. Trzeba patrzeć na przeszłość całościowo (**slajd 15**) – 2 min.

Karta pracy – scenariusz lekcji

Podstawa programowa:

Temat lekcji:

Cele:

Metody i formy pracy:

Środki dydaktyczne:

Przebieg lekcji (w punktach):

HISTORIA

SCENARIUSZ WYKŁADU MODUŁ 4

Autor: Włodzimierz K. Kowalczyk

Czas: 2 godz. dydaktyczne

Cele zajęć:

Uczestnik po zajęciach powinien wykazać się:

Znajomością

- założeń „nowej” podstawy programowej z historii w zakresie podstawowym i rozszerzonym
- zasad pisania tekstów argumentacyjnych
- założeń egzaminu maturalnego

Rozumieniem

- zapisów wymagań ogólnych i szczegółowych podstawy programowej w zakresie podstawowym i rozszerzonym
- różnych uwarunkowań historiografii

Umiejętnością

- stosowania założeń podstawy programowej w praktyce
- przełożenia wymagań ogólnych i szczegółowych podstawy programowej na ćwiczenia doskonalące wypowiedź argumentacyjną

Metody pracy:

- elementy wykładu
- warsztat
- praca z tekstem źródłowym

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa

Materiały dydaktyczne:

- prezentacja multimedialna
podstawa programowa historii dla liceów i techników (zakres podstawowy i rozszerzony)

Przebieg zajęć:

1. Czynności organizacyjne. Przedstawienie tematu i celów szkolenia (**slajdy 2, 3**).
2. Rozpoczęcie zajęć od przypomnienia definicji historiografii oraz opisanie jej uwarunkowań (**slajdy 4, 5**).
3. Podkreślenie faktu, że istnieją różne perspektywy badawcze w odniesieniu do przeszłej rzeczywistości, w związku z tym należy kształtować u uczniów postawę krytycznego (aktywnego) stosunku do historiografii lub literackiej refleksji o przeszłości (**slajdy 6, 7**).
4. Doskonalenie umiejętności krytycznego odbioru różnych ocen historiografii; uczestnik musi zakładać możliwość zajęcia stanowiska przez ucznia wobec jakiegoś poglądu czy tezy historiograficznej, a następnie uargumentowanie go.
5. Przykłady ćwiczeń tzw. krótkiej wypowiedzi
 - a) Ćwiczenie 1 (**slajd 8**):
Rozstrzygnij (...) i uzasadnij swoją odpowiedź.
 - b) Ćwiczenie 2 (**slajd 9**):
Wyjaśnij, jak rozumiesz zastosowane w tekście określenie...
 - c) Ćwiczenie 3 (**slajd 10**)
Przedstaw podobieństwa i różnice w zaprezentowanych opiniach...
 - d) Ćwiczenie 4 (**slajd 1**)
Ustosunkuj się do zaprezentowanej opinii i uzasadnij swoje stanowisko.
6. Ćwiczenie pisania dłuższej wypowiedzi argumentacyjnej (**slajdy 11, 12**).

Należy zwrócić uwagę, że mankamentem dotychczasowych form dłuższej wypowiedzi jest ich czasochłonność, przez co nie są one zbyt często wykorzystywane jako forma kontroli wiedzy i umiejętności na lekcjach historii. Tematy zwykle odnoszą się do złożonych problemów i nakładają na ucznia obowiązek dokonania pełnego przeglądu faktografii i tzw. wyczerpania tematu w postaci wielowątkowej narracji. Aby zmienić ten stan rzeczy, należy konfrontować uczniów z gotowymi tezami na temat omawianych wydarzeń czy procesów historycznych i oczekiwać od nich zajęcia stanowiska połączonego z merytorycznym uargumentowaniem/uzasadnieniem swojego zdania.

Przykłady ćwiczeń:

- a) Ćwiczenie 5: *Przewrót majowy przeprowadzony przez Józefa Piłsudskiego w 1926 r. był potrzebny i przyniósł dobre owoce* (prof. Janusz Cisek);
- b) Ćwiczenie 6: *Doprowadzenie do wybuchu powstania warszawskiego było jednym z największych błędów popełnionych przez dowództwo AK* (prof. Jan Ciechanowski).

7. Argumentacja. Przy uzasadnianiu własnego stanowiska można stosować różne sposoby argumentowania (**slajd 13**):
 - a) argumentowanie merytoryczne (rzeczowe): w przypadku historii będzie to dotyczyło konkretnych informacji – faktów odnoszących się do wydarzeń lub postaci, danych liczbowych, cytatów, przykładów działań itp.;
 - b) argumentowanie logiczne (wnioskowanie), a więc posługiwanie się analogią (wnioskowanie z podobieństw), indukcją (od szczegółu do ogółu), dedukcją (od ogółu do szczegółu), dylematem (albo to, albo to), sylogizmem (wnioskowanie na podstawie dwóch przesłanek, które zawierają wspólny element);
 - c) argumentowanie przez emocje, to najłatwiejszy sposób argumentowania, odwołuje się do emocji odbiorcy, charakteryzuje go emocjonalnie nacechowane słownictwo, którego zadaniem jest wzbudzić sympatię, niechęć, litość czy strach.
8. Zaprezentowanie uniwersalnych kryteriów oceniania wypowiedzi argumentacyjnej (**slajd 14**).
9. Dyskusja.
10. Podsumowanie.

HISTORIA

SCENARIUSZ WYKŁADU

MODUŁ 4

Autor: Włodzimierz K. Kowalczyk

Czas: 2 godz. dydaktyczne

Cele zajęć:

Uczestnik po zajęciach powinien wykazać się:

Znajomością

- założeń „nowej” podstawy programowej z historii w zakresie podstawowym i rozszerzonym
- zasad pisania tekstów argumentacyjnych
- założeń egzaminu maturalnego

Rozumieniem

- zapisów wymagań ogólnych i szczegółowych podstawy programowej w zakresie podstawowym i rozszerzonym
- różnych uwarunkowań historiografii

Umiejętnością

- stosowania założeń podstawy programowej w praktyce
- przełożenia wymagań ogólnych i szczegółowych podstawy programowej na ćwiczenia doskonalące wypowiedź argumentacyjną

Metody pracy:

- elementy wykładu
- warsztat
- praca z tekstem źródłowym

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa

Materiały dydaktyczne:

- prezentacja multimedialna
podstawa programowa historii dla liceów i techników (zakres podstawowy i rozszerzony)

Przebieg zajęć:

1. Czynności organizacyjne. Przedstawienie tematu i celów szkolenia **(slajdy 2, 3)**.
2. Rozpoczęcie zajęć od przypomnienia definicji historiografii oraz opisanie jej uwarunkowań **(slajdy 4, 5)**.
3. Podkreślenie faktu, że istnieją różne perspektywy badawcze w odniesieniu do przeszłej rzeczywistości, w związku z tym należy kształtować u uczniów postawę krytycznego (aktywnego) stosunku do historiografii lub literackiej refleksji o przeszłości **(slajdy 6, 7)**.
4. Doskonalenie umiejętności krytycznego odbioru różnych ocen historiografii; uczestnik musi zakładać możliwość zajęcia stanowiska przez ucznia wobec jakiegoś poglądu czy tezy historiograficznej, a następnie uargumentowanie go.
5. Przykłady ćwiczeń tzw. krótkiej wypowiedzi
 - a) Ćwiczenie 1 **(slajd 8)**:
Rozstrzygnij (...) i uzasadnij swoją odpowiedź.
 - b) Ćwiczenie 2 **(slajd 9)**:
Wyjaśnij, jak rozumiesz zastosowane w tekście określenie...
 - c) Ćwiczenie 3 **(slajd 10)**
Przedstaw podobieństwa i różnice w zaprezentowanych opiniach...
 - d) Ćwiczenie 4 **(slajd 1)**
Ustosunkuj się do zaprezentowanej opinii i uzasadnij swoje stanowisko.
6. Ćwiczenie pisania dłuższej wypowiedzi argumentacyjnej **(slajdy 11, 12)**.
Należy zwrócić uwagę, że mankamentem dotychczasowych form dłuższej wypowiedzi jest ich czasochłonność, przez co nie są one zbyt często wykorzystywane jako forma kontroli wiedzy i umiejętności na lekcjach historii. Tematy zwykle odnoszą się do złożonych problemów i nakładają na ucznia obowiązek dokonania pełnego przeglądu faktografii i tzw. wyczerpania tematu w postaci wielowątkowej narracji. Aby zmienić ten stan rzeczy, należy konfrontować uczniów z gotowymi tezami na temat omawianych wydarzeń czy procesów historycznych i oczekiwać od nich zajęcia stanowiska połączonego z merytorycznym uargumentowaniem/uzasadnieniem swojego zdania.

Przykłady ćwiczeń:

- a) Ćwiczenie 5: *Przewrót majowy przeprowadzony przez Józefa Piłsudskiego w 1926 r. był potrzebny i przyniósł dobre owoce* (prof. Janusz Cisek);
- b) Ćwiczenie 6: *Doprowadzenie do wybuchu powstania warszawskiego było jednym z największych błędów popełnionych przez dowództwo AK* (prof. Jan Ciechanowski).

7. Argumentacja. Przy uzasadnianiu własnego stanowiska można stosować różne sposoby argumentowania (**slajd 13**):
 - a) argumentowanie merytoryczne (rzeczowe): w przypadku historii będzie to dotyczyło konkretnych informacji – faktów odnoszących się do wydarzeń lub postaci, danych liczbowych, cytatów, przykładów działań itp.;
 - b) argumentowanie logiczne (wnioskowanie), a więc posługiwanie się analogią (wnioskowanie z podobieństw), indukcją (od szczegółu do ogółu), dedukcją (od ogółu do szczegółu), dylematem (albo to, albo to), sylogizmem (wnioskowanie na podstawie dwóch przesłanek, które zawierają wspólny element);
 - c) argumentowanie przez emocje, to najłatwiejszy sposób argumentowania, odwołuje się do emocji odbiorcy, charakteryzuje go emocjonalnie nacechowane słownictwo, którego zadaniem jest wzbudzić sympatię, niechęć, litość czy strach.
8. Zaprezentowanie uniwersalnych kryteriów oceniania wypowiedzi argumentacyjnej (**slajd 14**).
9. Dyskusja.
10. Podsumowanie.

vademecum.ore.edu.pl